

Chomel's woordenboek uit de 18de eeuw over roofzoogdieren

Jan de Rijk

Boeken van van vóór 1800 die over de Nederlandse fauna gaan, zijn schaars en daarvoor waardevol. Bij historisch faunistisch onderzoek worden deze boeken dikwijls geraadpleegd. Er zijn echter ook oude boeken die nog grotendeels aan de aandacht zijn ontsnapt. Hiertoe behoort het woordenboek van Chomel. Om te illustreren wat voor informatie het woordenboek geeft, volgt na een inleidend gedeelte een selectie van de uiteenzetting over roofzoogdieren.

'Dit woordboek is een Schatkamer van wetenschappen'

Chomel's woordenboek is eigenlijk een encyclopedie. Per woord wordt een verhaal verteld dat vaak meer dan een bladzijde beslaat. Het woordenboek is, zoals de titel aangeeft, gericht op thema's waaronder de natuur.

De grondlegger van het woordenboek was de Franse pastoor M. Noël Chomel, die in 1709 de eerste versie van zijn woordenboek uitbracht. In het voorwoord bij de eerste Nederlandse bewerking van het woordenboek uit 1743 wordt de ontstaanswijze beschreven. Chomel kon zoveel kennis opdoen over allerlei niet-religieuze zaken, omdat hij was belast met het beheer van landgoederen in de buurt van Parijs. Door zijn oplettendheid kon hij veel te weten komen over het praktisch beheer van zulke goederen. Daarnaast bestudeerde hij allerlei boeken om zijn woordenboek samen te stellen.

De eerste druk van het woordenboek in 1709 kreeg algemene goedkeuring. In 1712 gaf Chomel daarom een aanvullend deel uit. Door zijn overlijden kon hij echter niet nog meer aanvullingen schrijven. In opdracht van de uitgever werd dit werk door anderen overgenomen. In 1718 en in 1732 verschenen bijgewerkte herdrukken van het woordenboek. Ook in Nederland werd één van deze uitgaven gedrukt en uitgebracht.

Om Nederlanders die het Frans niet konden lezen, ook van dit nuttig woordenboek te laten profiteren, werd in 1743 een Nederlandse vertaling uitgegeven. Deze uitgave was niet alleen een vertaling, maar ook een bewerking voor de Nederlandse omstandigheden. De bewerking werd verzorgd door de geleerden J.L. Schuer en A.H. Westerhof, en na het overlijden van laatstgenoemde door 'zeker

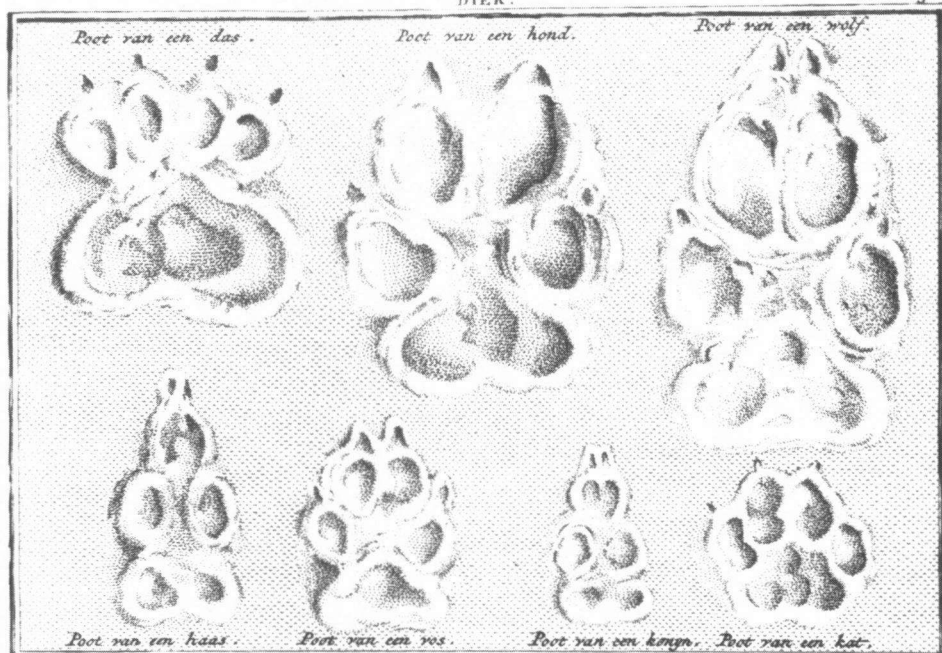
liefhebber'. De bewerkers gebruikten naast eigen kennis andere lexicons en ze raadpleegden kenners.

De eerste Nederlandstalige uitgave omvatte twee kloeke delen. J. de Bakker tekende de illustraties voor deze uitgave naar de weinig fraaie Franse originelen.

De in dit artikel opgenomen foto's geven enkele van deze illustraties verkleind weer.

De Chalmot's bewerking.

In 1778 verscheen een grondige bewerking van Chomel's woordenboek door J.A. de Chalmot ($\pm$ 1730–1801). De Chalmot was een combinatie van (kamer)geleerde, schrijver en drukker. Hij woonde eerst in Leeuwarden en vanaf 1778 in Kampen. Er zijn van hem meer werken van encyclopedische aard bekend, zie hiervoor de literatuurlijst. In het voorwoord bij zijn bewerking van Chomel's woordenboek schreef hij: *'Van der jeugd af was ik een liefhebber van leezen, inzonderheid van werken over de Natuurlijke Historie, den landbouw en al wat daartoe eenig betrekking heeft'*. Hij vond de eerste druk onvolmaakt en dat was voor hem een reden een tweede druk uit te brengen. Het werd een tweede druk van zeven delen, met in totaal 4370 bladzijden en daarmee ruim drie keer zo omvangrijk als de eerste druk. Hij voegde onder meer de gedeelten over marter, Wezel, Hermelijn en Otter toe. Als zijn bronnen noemt hij mondeling informatie van medegeleerden en een keur aan boeken, waaronder bekende als die van Buffon, Johnston en Leeuwenhoek. Ook noemt hij boeken van tijdgenoten als Houttuyn (1761–1785) en de eerste delen van Nozeman & Houttuyn (1770–1829). Uit de teksten blijkt dat hij vooral de werken van zijn

tijdgenoten intensief heeft benut. Bij de tweede druk werden de tekeningen uit de eerste druk overgenomen.

Na het bewerken van het woordenboek is De Chalmot aan een vervolg gaan werken. Het eerste deel daarvan verscheen in 1786, het laatste, negende deel in 1793. Met elkaar was dat een toevoeging van 6724 bladzijden. Het vervolg bevat veel informatie over vogels en planten, maar weinig over zoogdieren. De citaten in dit artikel zijn afkomstig uit de tweede druk van 1778.

De betekenis van het woordenboek

Door de ontstaanswijze van het woordenboek is er een grote verscheidenheid aan gegevens in samengevoegd. Die verscheidenheid betreft met name de geografische herkomst van de gegevens en de personen die eraan hebben meegewerkt. De tweede Nederlandse druk mag echter wel worden gekarakteriseerd als een Nederlands werk, zij het met buitenlandse invloeden.

Het woordenboek is vooral van betekenis, omdat het de toenmalige kennis over soorten samenvat. Het geeft voor de meeste soorten een beknopte beschrijving van het uiterlijk en soms nog anatomische bijzonderheden. Verder noemt het de Latijnse naam en de be-

Foto boven:

Figuur 1. Bij het woord 'Dier' is een gravure met een zevental prenten van zoogdieren afgedrukt.

Deze en de volgende foto's zijn gemaakt door de fotoafdeling van de Universiteitsbibliotheek van Amsterdam.

Foto rechtsonder:

Figuur 2. Bunzing, met op de achtergrond twee Eekhoorns

langrijkste buitenlandse en volksnamen.

Over de verspreiding of dichtheden van de soorten in Nederland is weinig informatie opgenomen. Daarover had De Chalmot ook gewoon geen bronnen. De interessantste gedeelten zijn die over het gedrag van de soorten, waarin dikwijls volksbijgeloof is verwerkt. Ook de gedeelten over nut of schade en bejaging zijn van belang. Vooral deze gedeelten zijn bij de selectie van citaten uitgekozen. Dat De Chalmot goed op de hoogte was van het jachtbedrijf in zijn tijd, blijkt ook uit de beschrijvingen bij het woord jacht. Hij drukt daar onder meer een tiental toen geldige gewestelijke jachtplakkaten af. Het woordenboek is waarschijnlijk van belang geweest voor het praktisch faunabeheer. De beschrijvingen van de vangstmethoden hebben het karakter van aanbevelingen. An-

dere schriftelijke informatie op dit gebied was er in de 18de eeuw in Nederland nauwelijks. Van een aantal aanbevelingen lijkt het weinig aannemelijk dat ze in Nederland veel werden opgevolgd, bijvoorbeeld die over de schietopstelling van figuur 4. Andere aanbevelingen waren echter wel uitvoerbaar. De waarde als praktische vraagbaak blijkt ook uit de lijst met intekenaren bij de tweede druk. Onder de circa duizend intekenaren zijn veel rentmeesters en eigenaren van landgoederen.

In alfabetische volgorde van de roofzoogdieren volgt nu de selectie van de citaten. Er zijn soms tussenkopjes geplaatst die in de oorspronkelijke tekst niet voorkwamen. Waar gedeelten zijn weggelaten, is dat met haakjes aangegeven.

Bunzing

Buntsing; ook Bontsem en Ulk genaamt, () Is een dier, behoorende tot het geslacht der Wezelen, van uiterlijke gedaante min of meer naar een Vos gelijkende (figuur 2) (). deszelfs vagt word voor een der fraaiste van onze inlandsche bonten gehouden, en men maakt van desselfs haar fijne penceelen. De buntsing is een allerschadelijkst gedierte voor den huisman en landbewoonder; hij aast op alderhande tam gevogelte en sluipt stilletjes in hunne nagtverblijven (). Dit dier word dan eensdeels om de groote schade, dien hy aanregt, en ten anderen om zijn fraaije vagt. gejaagt en gevangen (). Men kan Jagt op de Buntsingen maaken met Brakken (een honderas). die daar op afgerigt zijn, en welke hun in de hoven door de reuk opspooren (). Men vangt de Buntsingen met allerlei soorten van strikken; dog zy bijten die doorgaans gelyk reede gezegt is, in stuk-

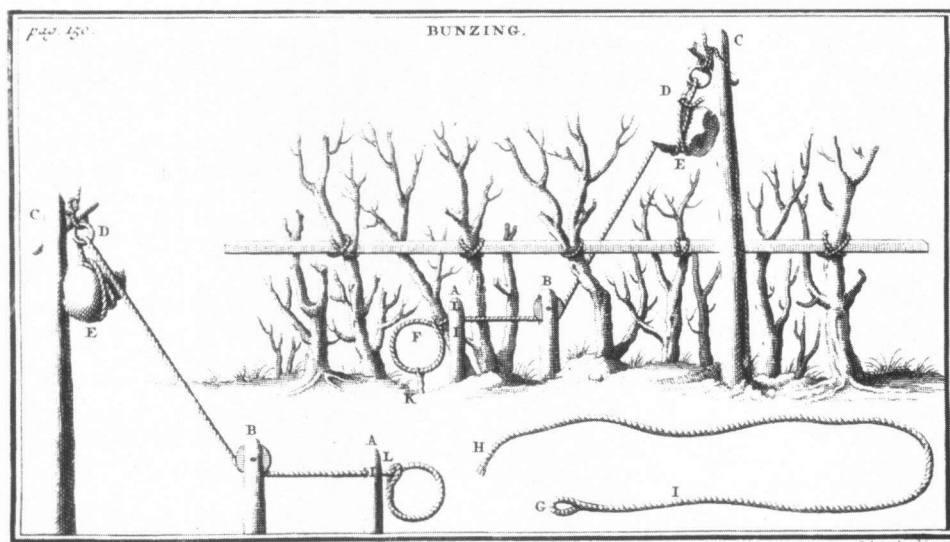
ken; waarom men, om ze gewis te vangen, een kunstwerktuig (machine) gebruikt (zie figuur 3), waar in ze noodzaakelyk gestrikt en geworpt worden. (). Men kan deze dieren ook vangen door een houten val, gelijk als de Wezeltjes (figuur 5). Ook vangt men ze met een ijzere beugelval met tanden, even als de Vossen (figuur 4) (). Nog kan men een eenvoudige knijpval van twee plankjes toestellen, die op gestelt zijnde, van boven met een zwaare steen bezwaart word. ().

Das

Is een dier tot het geslacht der Beeren behoorende, waar aan hij in den eersten opslag, behalve de groote, ook veel gelijk (). Tot hun veiligheid en verblijf niet alleen, maar ook om de kost te zoeken, is het dat zij hollen in de grond graaven; dewijl hun gewoone voedzel in wespen, torren, wormen, en andere insecten bestaat; ook in wortelen van planten; insgelijks in konijnen, muizen, kikvorschen, hoenderen, eenden, en al het andere gevogelte dat zij maar in hunne magt kunnen krijgen; en kunnen zij er bij komen dan is in de herfst, appelen, peeren, pruimen en zelfs druiven hun aangenaamste kost.

Zij zijn ook zeer schadelijk voor de wildbaanen en in meenigte verslinden zij jonge konijnen; derzelver hooien ontdekt hebbende booren zij er van bovenen in, en haalen er die dieren uit (). Hunne hollen weeten zij op een wonderlijke rasse wijze te vervaardigen, zij helpen malkander trouw in deezen arbeid, de eene graaft met zijne voorpooten de grond los, de andere laad deeze los gewroete aarde, op het onderlijf van een derde makker, die tot dien einde op zijn rug gaat leggen, en fluks word deeze dus beladen, door anderen

zijner medezoot naar buiten gesleept; en deezee arbeid staaken zij niet, voor dat de wooning in gereedheid is, en de nodige ruimte heeft bekoomen; huisvestende zomtjids tot agt à tien bij malkanderen. ().

De Dassen worden met kleine Hondjes gejaagt, die om deezee reden de naam van Dashedondjes draagen, ook worden ze met vallen en strikken gevangen, zodaanig toegestelt als onder 't artikel BUNTSING is aangewezen. Verwoed vegten zy tegens de Honden die hun in het jaagen aanranden, tot dien einde gaan zij op de rug leggen, en verweeren zig op een moedige wijze met hunne scherpe tanden en vreezelijke nagelen, en nimmer geeven zij 't kamp; ja men zegt dat zij zig niet zeleden wanneer hun de darmen reede uit het lijf hangen, nog verweeren, en ongelukkig is Mensch of Hond die zij tusschen hunne tanden krijgen, dewijl men verzeekert dat hun beet in die woedende toestand niet alleen gevaarlijk, maar zelfs ongeneeslijk is: Hoe taaij deezee dieren anders ook zijn, is eger een geringe slag met een stok op de neus, voor hun doodelijk. Jong gevangen zijnde, en huisselijk opgevoed, zegt men, dat de Dassen goedaardig en vermaakelijk zijn, zonder wie het ook mag zijn te beledigen, of te bijten, gaarne met kleine honden spelende, en een groot gedeelte van den dag met slaapen doorbrengende; zelfs kan men ze gewennen, om eveneens als de honden, hunnen meester te volgen, dien zij ook schijnen genegenheid toe te draagen. ()

Foto boven:

Figuur 3. Valopstelling voor de Bunzing

Foto rechtsonder:

Figuur 4. Boven: Schietopstelling voor het vangen van Vossen en Wolven.

Onder: In de grond ingegraven voetangel voor het vangen van Vossen.

Hermelijn

(Het gedeelte over de Hermelijn is te vinden bij de Wezel)

De Hermelijn of Hermijn-Wezel is wat grooter dan het gemeene Wezeltje, en verschilt van 't zelve inzonderheid door de kleur van zijne Vagt, die echter niet volkomen wit is, maar meer of min geelagtig op zommige plaatzen. In de zomer zelfs is hij op de Rug ros of roodagtig. Zommigen willen, dat hij dien naam heeft, om dat er in Armenie veel van zouden zijn. 't Is zeker, dat men ze in Vrankrijk, Holland en Duitschland zelden vind, dog in de Noordelyke landen, inzonderheid in Lapland en in Siberië, zijn zij menigvuldig. ()

Hoe klein ook zijnde, schroomt het niet, de grootste Dieren aan te tasten, inzonderheid den Elant en den Beer, die het op de volgende wijze om 't leven brengt. Terwijl deezee Dieren slaapen, springt de Hermelijn hun in 't Oor, en bijt zich daar in, met zijn scherpe Tandjes, zo vast, dat het er niet afvalt nog afgeschud kan worden, schoon het groote Dier nog zo vinnig aan 't loopen en tieren gaat; zo dat het eindelijk, geheel afgemat,

van eene rots te pletteren stort of op eenig andere wijze sneuvelt.

De Hermelijn wordt wegens de uitmunten-den fijnheid en zuivere witheid van zijn bont, dat tot praalgewaad van Keizers en andere Vorsten strekt, de Konings-Wezel genoemd. Wonder fraaij steeken de zwarte tippen der Staarten en Vlakken aan den Hals, bij 't zelve af. Het word zelfs tegenwoordig, gelijk bekend is, overal van de Vrouwspersonen, aan Moffen en Manteltjes gedragen.

Marters

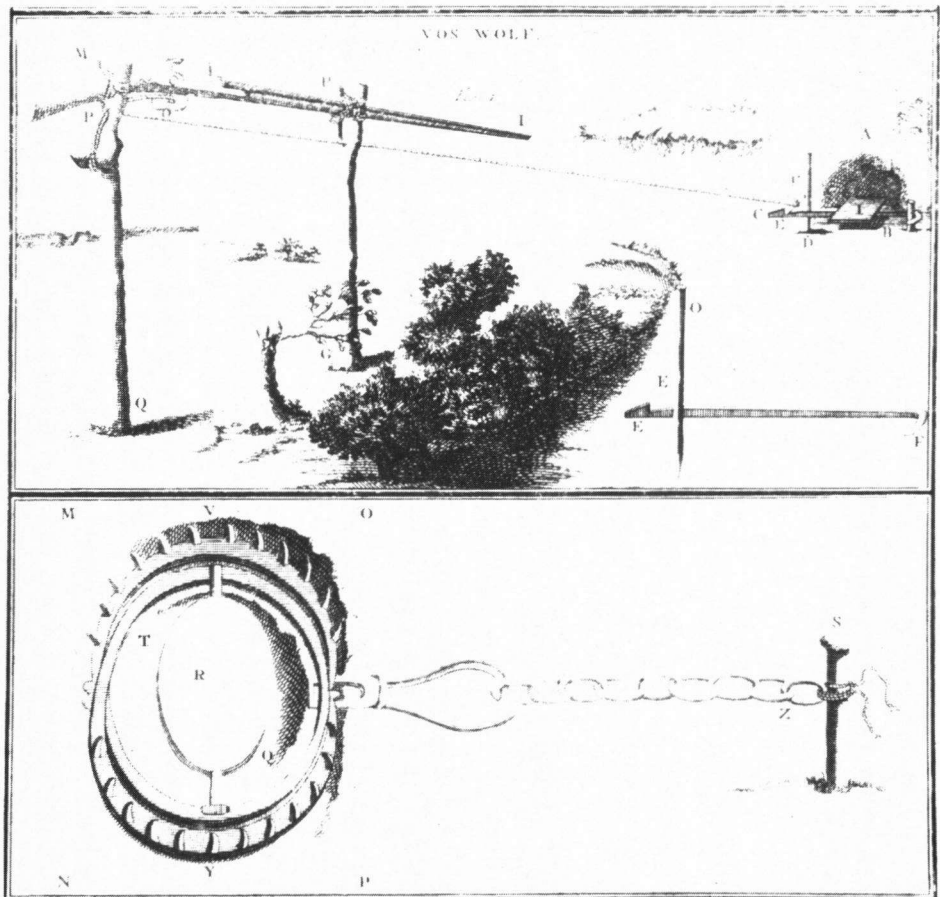
Bosch-marter; Huis-marter; in 't latijn Martes of Foina (). (Chalmot maakt geen duidelij onderscheid tussen Boom- en Steenmarter). De zijden zijner bek, zijn even als die der Katten, met verscheidene lange knevel haaren bezet; ook glinsteren zijne oogen in de duisternis, en in het vallen komt hij altijd op zijne pooten neder ().

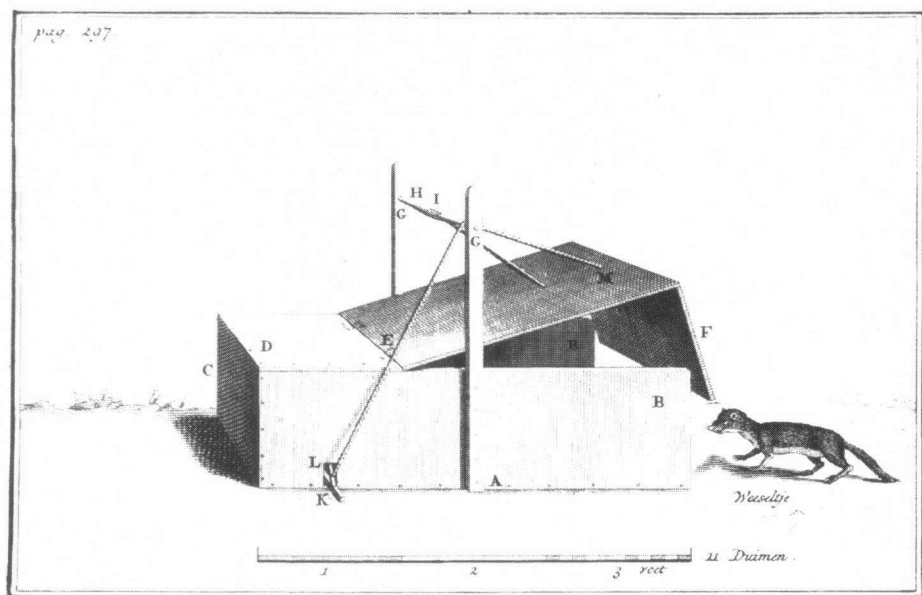
De Marter is een inwoonder van Europa en

Amerika, onthoudende zich zo wel in oude holle boomen van allerlei soort, als in de tus-schenruimten van stapels brand- of timmerhout, en in de gaten of klooven van oude gebouwen, als mede op hooij-zolders, in schuuren, en nabij de Duive- en Hoender hotten ().

Men kan de Marters gemakkelijk tam maaken, doch als dan dient men ze van jongs af optevoeden; om er echter niet van beschaadigt te worden, moeten hunne scherpe hoektanden, tot gelijke hoogte met de voortanden afgevijlt worden; want andersins zijn zij in het geheel niet te berouwen, ().

Om deeze verdervers van Hoender- en Duive kotten uitteroeijen, maakt men van kleine Das-hondjes gebruik, die ze uit de hollen en gaten jaagen, als wanneer men ze kan schieten. Deeze vangst geschied niet enkel om deeze Roof dieren te vernielen, maar meesttjijd om den vagt, kunnende zomtijds de Jaagers

U. de Beker. del. 1. pl. 174.

Figuur 5. Houten kast om Wezels te vangen.

hier van bestaan; de beste tijd is op het end van den Herfst of tegen den Winter, zijnde als dan de vagten het kostbaarst. Ook kan men ze op verscheidene andere manieren vangen; het zij in een soort van groote Rotte-vallen, waar in men een leevendig Kuiken of een stuk Vleesch tot lokaas legt; of wel met knippen of slagen, en ijzeren angels die men zorgvuldig bedekken moet, dewijl deeze Dieren zeer loos zijn (). Wanneer men zich aan het bewaaren der huid niet stoort, en men het vermaak verlangt van dit Dier met de Honden te zien vegten, weet het zich zeer lang en dapperlijk te verdedigen, dewijl deszelfs leeven zeer taaij is, en hij het niet dan met den laatsten snik opgeeft.

Zie hier nog de beschrijving van een zeer eenvoudige Val, die buitengemeen dienstig is, om Marters, Buntzingen, enz. te vangen (). Met deeze simpele Val, heb ik veele van de gemelde Roof-dieren gevangen, die ik door ander gewoonlijke en konstiger toegestelde Vallen niet konde betrappen ().

Otter

Otter is de naam van een Dier tot de Amphibia behorende, die dus zo wel in 't water als op 't land leeft; in 't latijn wordt hij *Lutra* genoemd, ().

De Otter is in alle Landen van Europa, aan de Rivieren en Vischrijke Meiren gemeen, in

de Zuidelijke deelen zo wel als in de Noorderlijke, alwaar men hem zelfs aan de Zee-oevers vind; zo dat hij zich zo wel in zout als in zoet Water onthoud. Wanneer de Jagers zijn verblijfplaats willen opspooren, letten zij op de voetstappen zijner Agterpooten, en op de Vuiligheden, die met Vischgraaten zijn doormengd. Ook is hij aan de hollen, die hij in 't doorgraaven van Dijken en Dammen maakt, zeer kenbaar; doch deeze hollen loopen dikwils zo ver inwaards en zo bogtig, dat men hem daar in niet kan betrappen. Hij huisvest zomtjids in de uitgeholde Stammen van oude Boomen, die aan het Water staan, of in de tusschenwjitte van grote Steenen, waar uit de geen die uit Otter-schieten uitgaan, hem weeten te lokken, door op een klein Fluitje blaazende de stem van zijns gelijken, naar te bootzen.

De schaade, welke dit Dier aan de Visch, in de Rivieren of Vijvers toebrengt, is zeer groot, (). Men verzeekrt dat zij verhongert zijnde, ook wel op Lammeren aanvallen en die dooden. 't Is ontwijffelbaar, dat zij het Watergevogelte niet spaaren, indien zij het zelve betrappen kunnen ().

In Vischrijke Rivieren, zwemt de Otter tegen den Stroom van het Water op, en dus loopt

hem zijne Prooij gelijk als in den Mond, zo dat hij zich gemakkelijk kan verzaadigen; latende 't geene hem niet smaakt of overschiet, maar drijven. In Vijvers en stilstaande Wateren verschrikt hij dikwijls de Vischen door een slag met zijne Staart, die daar op zich naar den wal begeevende van hem, op zijn gemak gevangen worden (). Honderd gelegenheden zijn er voor hem, om leggende tusschen 't Riet, of in gaaten aan de kant, of in ruigte en tusschen Steenen op de Grond van 't Water, of loerende af te wagten, dat hem zijn Aas van zelfs te gemoet loope. (Hierna volgt een vertaling van een Zweedse verhandeling uit 1752 over hoe men Otters kan temmen en africhten voor de visvangst). De Huid of Vagt dient tot Moffen en ander Bont, insgelijks tot Mutsen. In Noorwegen daar de Otters overvloedig zijn, worden zedert eenige jaaren veele van deeze vellen bereid, en in menigte naar Duitschland en de Nederlanden, verzonden.

Vos

Van ouds her, is de Vos aangemerkt als een zinnebeeld van behendigheid en list, dewijl het daar in de meeste andere Dieren schijnt te overtreffen. Menschen die een ander weeten te verschalken, worden looze Vossen genoemd. (). Doorgaans kiest hij zijne woonsteede op den kant der Bosschen, nabij Dorpen en Gehugten; waar hij het gekraai der Haanen, en 't geluid van andere Vogelen kan hooren. Maar zo hij in 't minst daar in ontrust word, verlaat hij het straks, en duld niet, dat de onrust nadere tot de plaats zijner ruste. De Vos dus gevestigd doorloopt vervolgens alle de omtrekken van zijn Hol, op een vrij grooten afstand; hij neemt de Dorpen, de Gehugten, de eenzaame Huizen op; hij bespied het Gevogelte; hij onderzoekt de plaatzen daar hij beweging hoort, en daar de stilte heerscht; hij ziet uit naar Heggen, en andere verborgen hoeken, die hem in tijd van nood zouden kunnen dienen om zijne vlugt te begunstigen. Die toestel van voorzorge, dat vooruitzigt van zo veele mooglijke toevallen, onderstellen noodzaakelijk, dat hij veele bijzonderheden en uitkomsten van zaaken kent en in aanmerking neemt. Steeds door een beredeneerend wantrouwen geleid, laat hij zich zelden vervoeren door de drift om een prooij, die vlugt, haastig te agtervolgen, hij nadert dezelve langzaam, en maakt

er zich meester van met er, nabij zijnde, boven op te springen. Veeltijds houd hij zich op eenigen afstand van de plaats daar hij roof heeft ontdekt, en wacht op eene gunstige gelegenheid, bedekt zijn oogmerk en gang; verhoolen kruipt hij voort en komt ten laatsten op de plaats zijner beooginge, zelden onderneemt hij iets te vergeefsch ().

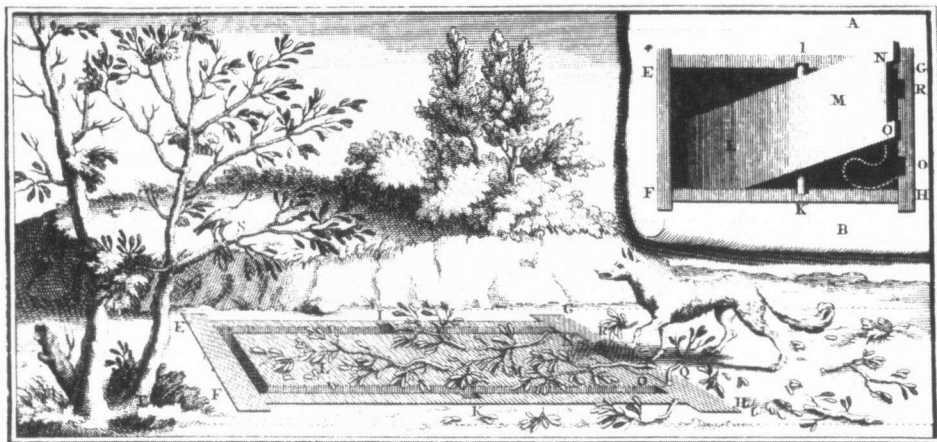
Zomtijds neemt hij zijn toevlugt tot geduld; hij gaat langs de Bosschen, neemt den loop van een Konijn waar, verbergt zich, wacht het op, en valt het aan, als het zelve onbezorgt weder derwaarts loopt. In 't vervolgen van Wild keft hij gelijk een Dashond, en verschrikt dus het Beest 'twelk veeltijds door een anderen Vos, die aan de baan of door-gang oppast, gevangen word.

Hij eet ook Mollen, Aardmuizen, wilde Katten en Lammeren; Springhaanen, Kikvorschen, en allerlei soort van Visch. Men verhaalt dat hij aan de oevers der Rivieren listiglijk zit te loeren, tot dat er een Otter komt, om zijne prooij op te eeten, dient hij dan, schielijk opspringende, doet verschrikken, zo dat de Otter zijn gevangen Visch aan den Vos ten buit laat. Op dergelijke manier, weet hij ook Kraaijen en andere Roofvogels te verrassen. Zelfs wil men, dat hij zich zomtijds dood veinst, om het Gedierte, 't welk in deezen op hem aanvalt, te betrappen (). Dit alles is noodzaaklijk voor een zwak Dier, 't welk te doen heeft met den Mensch, die hem in de voldoening zijner behoeften of vermaaken hindert (); maar de Mensch met alle zijne konst en werktuigen, heeft zelf veel ondervinding noodig om door de voorzigtigheid en listen van den Vos niet te loor gesteld te worden ().

Vangst van Vossen

Behalven het groot belang dat de Mensch heeft om de Vos te verdelgen, is derzelver jagt ook niet onvermaaklijk, die, van hoe veel moeite ook vergezeld dikwijls met Honden word ondernoomen, en des winters in de sneeuw, doorgaans niet kwalijk uitvalt (). De beste tijd tot die jagt is in 't vroege voorjaar, wanneer de Bosschen luchtigst en de Vagten op haar best zijn. Men laat de Vossen ook wel door Dashondjes met scheeve pooten, of kleine Spoorhondjes, uit hunne Hoken drijven, om van den Jaager geschooten te worden ().

Om de Vossen te vernielen is het veel gemak-

lijker hen in strikken en vallen te vangen, door middel van lokaas, een stuk vleesch, een Duif of eenige andere levendigen Vogel. Yzeren-Angels, die de gedaante van Voet-angels hebben, zijn zeer geschikt om Vossen mede te vangen; want dit dier in een strik of val geraakt zijnde, wend alle moeite aan om die te vernielen, latende zelfs dikwils een van zijn Pooten in de loop, wanneer hij zich redden kan, door die aftebijten of af te scheuren.

(Enige bladzijden verder worden uitvoerig drie andere methoden om Vossen te vangen beschreven. Van twee daarvan zal aan de hand van enkele korte citaten een beeld worden gegeven. De eerste betreft de opstelling met geweer van figuur 4).

Kiest als dan eene plaats die twaalf schreeden van het Hol is afgelegen, en van waar men bekwaamelijk op 't Hol kan schieten, zonder daar in door eenige struiken of takken belemmert te zijn; () steekt een houten vork vast in den grond, zodanig dat die 'er vier of vier en een half voet boven uitsteekt, en () een tweede houten vork, die wat korter is; deeze twee gaffels of vorken dienen ter ondersteuning van de Snaphaen die men er oplegt, en die zodanig gesteld moet zijn, dat dezelve in 't midden der opening van 't Hol mikke, ().

't eerste Beest, dat uit het Hol kooft, of 'er in wil gaan, zijn Poot op 't plankje koomende te zetten, 't Trekhoutje zal doen nedervallen () en dus die losbrandende kogel die er op gezet is, het Beest treffen.

(De volgende vangstmethode maakt gebruik van een voetangel).

Foto boven:
Figuur 6. Wolfskuil met een valdeur.

Foto rechtsonder:
Figuur 7. Angel van taai ijzer voor het vangen van Wolven.

Wanneer gij aan het spoor de weg hebt ontdekt, waar door een Vos gewoon is te loopen, () zo graaft in deszelfs midden een gat, (). Dit gedaan zijnde zoo legt de Voetangel midden in 't pad, () dekt alles met ruigte en bladen toe, en zijt verzekert dat wanneer een Vos of ander Dier hier overloopt, hij onfeilbaar zal gevangen worden.

Wezel

De Wezeltjes onthouden zich in gaten van het aardrijk, in spleeten van muuren, koornzolders en beestenstallen. Zij leven van Rotten, Muizen, Mollen en Vledermuizen; zij gaan de hokken berooven, zuigen de Eijeren der Duiven uit, als ook het bloed der Hoenderen en ander tam Gevogelte, na dat zij dezelven om 't leven hebben gebragt. Indien men de Ouden gelooven mag, durven zij zelfs Haazen aantasten, en booren tot in de begraafplaatsen om de Oogen der Lijken uit te vreeten.

(Onder het kopje 'Hoenderen' wordt beschreven hoe Wezels gevangen kunnen worden:.) Zommigen stellen ook een soort van val toe, om Buntsingen en Wezeltjes te vangen, op de volgende wijze; zij maaken naamelijk een soort van vierkanten kast (figuur 5) () waar uit de toestel der val niet bezwaarlijk te bevatten is.

Wolf

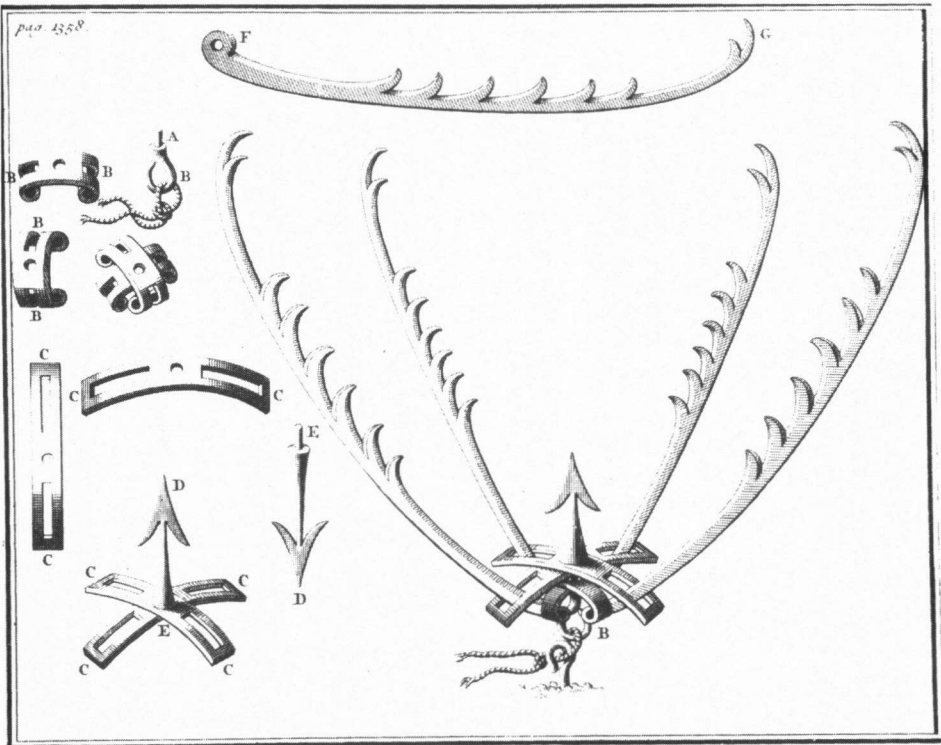
De bloote naam van Wolf jaagt den Mensch een schrik aan, hoewel hij inderdaad zo veel niet te vreezen is als een Beer, Leeuw of Tijger (). In zijne woede verschoont hij zelfs de Menschen en vooral de jonge Kinderen niet, indien hij dezelve betrappen kan; (). 't Gebeurt dikwils, dat een Wolf, uit gebrek van spijs, zelfs Honden aantast en die van de ketting scheurt, of Paarden van voor 't rijtuig wegrukt ().

Onder dit alles echter is de Wolf bijster vreesagtig, en men mag haast zeggen, dat geen Beest, 't welk voor hem staan durft, iets te dugten heeft. In de Bosschen trilt hij van angst en schrik voor allerlei soort van geluid, inzonderheid voor dat van klokken, trompetten, walthoorens, zelfs voor het rinkelen van een bos sleutels. Men verhaalt, het gebeurd te zijn, dat een Vrouwspersoon met een Wolf en Vos, bij nacht, in eenen zelfden kuil gevallen ware, waar in zij allen bleeven, zonder zich te durven verroeren, tot dat het dag wierd; wanneer men eerst deeze Dieren doodde en toen de Vrouw, die half dood was van schrik, daar uit hielp ().

Dit Dier ondertusschen, hoe wreetaardig ook, is in zijne jongheid niet ontembaar. Men heeft gezien dat een jonge Wolf vreedzaam met de Huishonden omging, met dezelve speelde, de wagt hield aan zijn 's Meesters zijde te slaapen lag. Dog in dit geval is groote voorzigtigheid noodig; want de Wolf verandert wel, gelijk het spreekwoord met reden zegt, van haar maar niet van hoedanigheid. (Hierna volgt van dit temmen een voorbeeld. Over hondsdelheid bij Wolven wordt onder meer het volgende geschreven). Men zag van zijne verwoedheid onlangs een voorbeeld in het aantasten van een Officier in Vrankrijk, die na het verscheuren van zijn Paard op een deerlijke wijze van den dollen Wolf gebeeten werd, zo dat hij er het leeven nauwlijks afbragt ().

Vangst van Wolven

Tot uitroeijing of vernieling van dit schaadelijk Gedierte, worden allerwegen verscheide middelen in 't werk gesteld. Men rigt Honden af op de Wolven-Jagt; men zet Angels en Valstrikken; men stelt een gelaaden snaphaan bij het lokaas, maakende hetzelfde met

een touwtje aan den haan vast; zo dat de Wolf, dat wegrukkende, den haan overhaalt en dus zich zelf doodschiert.

't Gebeurt ook wel, dat men, indien men weet dat een Wolf zich in een bosch bevind, hetzelfde met netten omringt, en dan een kring van gewapende Boeren daar om heen staat, die den Wolf, wanneer hij, door geraas van jagthoorens en Honden daar uit gejaagd

zijnde, in 't net loopt, aanstonds afmaaken. Zomtijds worden Wolfskuilen gedolven (figuur 6), die men van boven met allerlei groente bedekt; dog dan is men genoodzaakt zulks in de nabuurschap bekend te maaken, en niettemin is 't wel gebeurd, dat een Mensch bij den Wolf daar in viel (). (Tot slot wordt ook het gebruik van een angel, zie figuur 7, kort beschreven).

■ J.H. de Rijk, Mesdagstraat 20-1, 1073 HM Amsterdam.

LITTERATUUR:

Chalmot, J.A. de (1786 - 1793): Vervolg op M. Noël Chomel Algemeen huishoudelyk-, natuur-, zedekundig- en konstwoordenboek. Negen delen. J.A. de Chalmot, Campen en J. Yntema, Amsteldam.

Chalmot, J.A. de (1798 - 1800): Biographisch Woordenboek der Nederlanden, van den oudsten tijden af tot heden toe. Met portraiten en platen. Acht delen (A - Dr). Amsterdam.

Chomel, M.N. (1743): Huishoudelyk Woordboek, vervattende vele middelen om zyn Goed te vermeederen, en zyne gezondheid te behouden,... Twee delen. S. Luchtmans, Leyden en H. Uytwerf, Amsterdam.

Chomel, N. (1778): Algemeen huishoudelyk-, natuur-, zedekundig- en konst-woordenboek. Tweede druk, vermeerdert door J.A. de Chalmot. Zeven delen. Joh. le Mair, Leyden en J.A. de Chalmot, Leeuwarden.

Houttuyn, M. (1761 - 1785): Natuurlyke Historie of Uitvoerige Beschryving der Dieren, Planten en Mineraalen, volgens het Samenstel van den Heer Linnaeus. Dertien delen. F. Houttuyn, Amsterdam.

Nozeman, C. & M. Houttuyn (1770 - 1829): Nederlandsche Vogelen; volgens hunne huishouding, aert en eigenschappen. Vijf delen. J.C. Sepp, Amsterdam.

Tentoonstelling in het Europese parlement

De walvisachtigen voor de Deense Far Oer-eilanden, de vossejacht in het Verenigd Koninkrijk, het gebruik van wildklemmen onder andere in Luxemburg, de stierengevechten in Spanje. Op dit soort wredeheden is de aandacht gevestigd door een tentoonstelling die tijdens de vergaderperiode van juli in het Europees parlemen plaatsvond. De tentoonstelling was het initiatief van Barbara Castle (Verenigd Koninkrijk, Socialisten), Zij is daarbij geholpen door de 'Intergroep voor Dierenbescherming', een in 1983 opgerichte groep van Europarlementariërs die gevallen van wreedheid tegen dieren bespraken en vervolgens de nodige stappen zetten om die wreedheid te bestrijden.

Het Europees parlement speelt een belangrijke rol bij de totstandkoming van nieuwe wetgeving op het vlak van de dierenbescherming. Zo zijn de richtlijnen inzake dierproeven en de invoer van produkten vervaardigd uit de vellen van jonge Zeehonden, het rechtsreeks gevolg van initiatieven genomen door het Europees parlement.

Een recent initiatief van de Intergroep voor Dierenbescherming is de strijd tegen het ge-

bruik van wildklemmen voor de vangst van pelsdieren. Deze methode van jagen leidt tot langdurige pijnen van de gevangen dieren en kan zelfs de dood tot gevolg hebben. Naar verwachting zal het Europees parlement zich inzetten voor een verbod op de produktie, de verkoop en het gebruik van deze wildklemmen. Ook leeft de wens om op etiketten van ingevoerde pelsprodukten aan te duiden of deze produkten afkomstig zijn van door wildklemmen gevangen dieren. In Straatsburg kondigde commissaris Clinton Davis aan nog dit jaar met een voorstel te komen voor een totaal verbod op wildklemmen. De Europese Commissie overweegt inmiddels ook een algeheel invoerverbod op ivoor. De jaarlijkse ivoorhandel omvat een geschatte achthonderd ton, dat is ruim 80.000 dode Olifanten. Veertig procent van deze handel gaat naar de lidstaten van de EG en de Verenigde Staten. Een controversieel aspect van het EG-plan is dat ook de legale ivoorhandel zou worden getroffen door dit verbod. Zimbabwe bijvoorbeeld beschermd zijn Olifanten op een effectieve wijze maar zou desondanks geen ivoor meer kunnen exporteren.

N.R.C.-Handelsblad, 30 juli 1988 : 4